

LAURI NURKKALA HENGELISEN KUOROMUSIIKIN
SÄVELTÄJÄNÄ JA SOVITTAJANA

S-KM25 Kirjallinen työ, 6 op

Johanna Simonen

Kirkkomusiikin koulutusohjelma

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, Helsinki

kevät 2023

Kirjallisen työn nimi	Sivumäärä
Lauri Nurkkala hengellisen kuoromusiikin säveltäjänä ja sovittajana	28 + 2
Tekijän nimi	Lukukausi
Johanna Simonen	kevät 2023
Aineryhmän nimi	
Kirkkomusiikin ja urkujen aineryhmä	
<p>Kirjallisen työni tarkoituksena on kartoittaa Lauri Nurkkalan näkemyksiä säveltämisestä ja tarkastella hänen sävellystyylinsä kolmen erilaisen esimerkkisävellyksen avulla. Keskityn Nurkkalan hengellisiin kuorosävellyksiin, koska ne muodostavat pääosan hänen tuotannostaan. Kirjallisen työni kohdeteoksiksi ovat valikoituneet virsisovitus <i>Vaiti kaikki palvokaamme</i>, hengellinen kuoroteos <i>Gloria</i> ja kahteen virsisävelmään pohjautuva <i>Vita est mare</i> kahdelle sekakuorolle. Tutkin musiikkianalyysin keinoin, mikä Nurkkalan sävellyksiin tekee hänelle tyypillisen sointimaailman. Nurkkalan haastattelun avulla pyrin selvittämään hänen näkemyksiään säveltämisestä.</p> <p>Vuonna 1958 syntynyt Lauri Nurkkala on kanttori, säveltäjä ja sovittaja, joka on työskennellyt Oulussa Oulujoen seurakunnassa yli neljäkymmentä vuotta. Nurkkala itse kuvailee sävellystyylinsä perinteiseksi, mutta hänen sävelkielensä on tonaaliseen musiikkiin tottuneelle paikoin uudenlaista. Nurkkala yhdistelee rohkeasti eri harmonioita, sointuyhdistelmiä ja sävellajeja. Hänelle tyypillisiä ovat esimerkiksi avoimet intervallit, sointujen lisäsävelet sekä saman kuvion toistaminen eri korkeuksilta. Nurkkala tuntee tärkeimmän instrumenttinsa, sekakuoron, hyvin.</p>	
Hakusanat	
kirkkomusiikki, kuoromusiikki, hengellinen kuoromusiikki, Suomi	
Tutkielma on tarkistettu plagiaatintarkastusjärjestelmällä	
22.5.2023 PP	

Sisällys

1	JOHDANTO	4
2	LAURI NURKKALAN HENKILÖKUVA	7
2.1	Kanttori Lauri Nurkkala	7
2.2	Säveltäjä Lauri Nurkkala.....	8
3	TEOSANALYYSIT	11
3.1	<i>Vaiti kaikki palvokaamme</i>	11
3.2	<i>Gloria</i>	15
3.3	<i>Vita est mare</i>	20
4	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	25

LIITTEET

Liite 1 Käsiohjelma: Lauri Nurkkalan sävellyskonsertti 6.11.2022

Liite 2 Haastattelukysymyksiä

1 JOHDANTO

Tämän työn tarkoituksena on kartoittaa oululaisen Lauri Nurkkalan näkemyksiä säveltämisestä sekä tarkastella Nurkkalan sävellystyylisiä kolmen erilaisen sävellyksen avulla. Nurkkalan sävellyksistä keskityn hengellisiin kuorosävellyksiin, koska ne muodostavat pääosan Nurkkalan tuotannosta. Työssäni tutkin musiikkianalyysin keinoin sitä, mikä Nurkkalan sävellyksiin tekee hänelle tyypillisen sointimaailman. Musiikkianalyysin tukena olen käyttänyt Jan LaRuen (1962) artikkelia *On Style Analysis*.

Lauri Nurkkala on kanttori, säveltäjä ja sovittaja. Hän syntyi vuonna 1958 Pielavedellä. Nurkkala on työskennellyt Oulussa Oulujoen seurakunnassa yli 40 vuotta. (Lauri Nurkkalan haastattelu 22.12.2022; tästä eteenpäin Haastattelu 2022.) Nurkkalan tuotanto keskittyy pääasiassa kuoromusiikkiin. Hän on tunnettu kuorosäveltäjä- ja sovittaja erityisesti Pohjois-Suomen alueella. Syksyllä 2022, osana Oulun seurakuntien kirkkomusiikkiviikkoa, Oulun Tuomiokirkossa pidettiin Lauri Nurkkalan sävellyskonsertti. Siellä esitettiin Nurkkalan säveltämää ja sovittamaa musiikkia viideltä eri vuosikymmeneltä. Konserttiin oli valittu teoksia, jotka olivat Nurkkalan mukaan merkittäviä hänen tuotannossaan. Konsertin ohjelma on tämän työn liitteessä 1.

Lauri Nurkkalan sävellys- ja sovitustuotanto on laaja, hänen omien sanojensa mukaan ainakin parisataa teosta. Nurkkalan sävellyksiä ovat julkaisseet muun muassa Bells Publishing, Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ja Yhteiskustannus. Hänen teoksiaan ovat äänittäneet esimerkiksi Candomino-kuoro ja Nurkkalan johtama Oulujoen seurakunnan kuoro Gaudiate. (Haastattelu 2022.)

Kirjallisen työni taustalla on oma muusikkouteni ja kiinnostuksen kohteeni. Minulle läheistä on kuorossa laulaminen, ja olenkin laulanut eri kuoroissa yli kymmenen vuoden ajan. Asun Oulun seudulla. Oulu on aktiivinen kuorokaupunki, ja kuoroja toimii siellä niin seurakuntien, opistojen kuin eri yhdistysten alaisuudessa. Kuorot tarvitsevat jatkuvasti esitettävää musiikkia. Lauri Nurkkala on säveltänyt ja sovittanut paikallisten seurakuntien ja muun musiikkielämän tarpeisiin jo neljällä eri vuosikymmenellä. Hänen mukaansa käytännössä kaikki hänen sävellyksensä ovat syntyneet tilauksesta tai pyynnöstä (Haastattelu 2022).

Lauri Nurkkala kuvailee sävellystyylinsä seuraavasti: ”Olen vain pyrkinyt saaman jokaiseen sovitukseen ja sävellykseen jonkin uuden näkökulman esimerkiksi harmoniaan. Tyyliäni voi vapaasti kutsua perinteiseksi.” (Aho 2018.) Nurkkalan teokset ovat syntyneet aina johonkin tarpeeseen, kuten vaikkapa jumalanpalvelukseen (esimerkiksi *Halleluja*, *Kyrie*) tai äänitteelle (joulu-laulusovitukset, lastenlaulut) (Haastattelu 2022). Vaikka Nurkkala itse kuvaili aiemmin maini-

tussa Esko Ahon haastattelussa sävellystyylään perinteiseksi, sävelkieli on tonaaliseen musiikkiin tottuneelle paikoin uudenlaista. Nurkkala yhdistelee rohkeasti erilaisia harmonioita ja sävellajeja. Tämä tyyli ei aina miellytä kaikkia (Kärnä 2015, 10).

Lauri Nurkkala on Oulun seudulla ja laajemmin Pohjois-Pohjanmaalla merkittävä ja paljon esitetty säveltäjä ja sovittaja. Ei sovi myöskään unohtaa hänen vaikutustaan vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen musiikkiin, erityisesti uusien *Siionin laulujen* säveltäjänä, musiikin sovittajana ja kuoronjohtajana lukuisilla liikkeen keskusyhdistyksen julkaisemilla äänitteillä.

Joona Kärnä (2015) on aiemmin tehnyt Lauri Nurkkalasta kandidaatin tutkielman Sibelius-Akatemian Kuopion osastolla. Kärnä'n työ on suppeampi kuin oma työni. Se sisältää lyhyen katsauksen haastatteluun tutkimusmenetelmänä ja Nurkkalan haastattelun pohjalta kirjoitetun lyhyen henkilökuvan. Näiden lisäksi Kärnä kirjoittaa säveltämisestä ja sovittamisesta prosessina sekä yleisesti että Nurkkalan kohdalla. Lisäksi hän esittelee lyhyesti kaksi Nurkkalan teosta, sanallisesti ja parilla nuottiesimerkillä. Työmme ovat sattumalta hyvin samankaltaiset. Molemmissa on lähtökohtana haastattelu sekä teosanalyysi. Kärnä'n työssä teoreettinen tausta (kuten haastattelu tutkimusmenetelmänä ja säveltäminen prosessina) on laajempi kuin työn varsinaiset tulokset. Toivon, että omassa työssäni tämä on toisinpäin. Kärnä'n tavoin haluan omalla tutkimuksellani tuoda esille Lauri Nurkkalan mittavaa elämäntyötä ja lisätä tietoisuutta hänen sävellyksistään.

Tässä työssäni käsittelen Lauri Nurkkalan sävellyksiä ja sovituksia. Kun puhun säveltämisestä, voin tarkoittaa myös sovittamista. Onhan näiden raja monin paikoin Nurkkalan tuotannossa häilyvä. Nurkkalan musiikin inspiraationa on yleensä hengelliset teemat: jumalanpalveluksen ordinarium- ja proprium-osat, eri kirkkovuoden ajankohdat, raamatuntekstit tai jokin virren tai hengellisen laulun sävelmä.

Toteutin Lauri Nurkkalan haastattelun teemahaastatteluna. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka nimensä mukaisesti kohdennetaan haastattelijan ennalta valitsemiin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelu on joustava haastattelumuoto, koska esimerkiksi haastattelukertojen määrää tai haastattelun syvyyttä ei ole etukäteen määritetty. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3.)

Teemahaastattelussa otetaan huomioon, että ihmisten kokemukset ja tulkinnat asioista ovat erilaisia, mutta yhtä keskeisiä ja merkityksellisiä. Tärkeä merkitys on myös haastattelijan (tutkijan) ja haastateltavan vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, luku 4.2.3.) Haastattelin työtäni varten Lauri Nurkkalaa joulukuussa 2022. Olin valmistellut etukäteen haastatteluteemoja ja -kysymyksiä eri aihepiireittäin. Nämä teemat ja kysymykset löytyvät liitteestä 2. Tapasimme haastateltavan kotona. Olin varustautunut muistiinpanovälineillä ja puhelimen äänityssovelluksella.

Ajattelin aluksi, että kirjoitan haastattelusta nousevia asioita itselleni ylös ja äänitän haastattelun vain varmuuden vuoksi. Pian haastattelun alettua kuitenkin huomasin, että on helpompi keskittyä haastattelemiseen ja keskustelemiseen kuin muistiinpanojen tekemiseen. Tällä tavalla tilanne oli myös rennompaa haastateltavalle.

Äänitin haastattelun puhelimen äänityssovelluksella. Olen litteroinut haastattelun peruslitteroinnin mukaisesti (Mettovaara 2016). Peruslitteroinnissa käytetään puhekieltä, mutta siitä voi poistaa täytesanoja, äännähdyksiä, kesken jääneitä sanoja ja toistoa. Kyseessä voisi olla myös referoiva litterointi, joka on peruslitterointia suurpiirteisempi. Litteroija voi litteroidessaan päättää, mitkä asiat ovat litteroinnin arvoisia. Litteroimassani haastattelussa olen käyttänyt vaihdellen yleis- ja puhekieltä. (sama) Olen jättänyt litterointiin joitain täytesanoja ja joitakin lauseita, jotka ovat jääneet kesken tai ikään kuin ilmaan. Joitain aiheeseen liittymättömiä keskustelunpätkiä, kuten haastateltavan kesken haastattelun saaman puhelun ja siihen liittyvän keskustelun, olen jättänyt pois.

Nurkkalan haastattelun pohjalta olen kirjoittanut luvun kaksi, jossa käyn läpi hänen elämänkaartaan ja työuraansa kanttorina ja säveltäjänä. Luvussa kolme tutkin kolmea erityyppistä Nurkkalan kuorosävellystä. Musiikkianalyysin keinoin pyrin löytämään elementtejä, jotka tekevät Nurkkalan sävellystyylissä juuri hänelle ominaisen. Esittelen musiikkianalyttisen menetelmän tarkemmin kolmannessa luvussa. Kuvailen lisäksi kohdeteosten sisältöä kuorolaulajan näkökulmasta.

2 LAURI NURKKALAN HENKILÖKUVA

2.1 Kanttori Lauri Nurkkala

Lauri Nurkkala on Oulussa vaikuttava kanttori, säveltäjä ja sovittaja. Nurkkala syntyi Pielavedellä vuonna 1958. Lapsuutensa hän vietti Lahdessa ja asui perheensä kanssa myös Sievissä ennen kuin muutti Helsinkiin opiskelemaan Sibelius-Akatemiaan. Lapsuutensa musiikkiopinnoista Nurkkala mainitsi Suomeen 1960-luvun lopulla perustetut ensimmäiset musiikkiluokat. Nurkkala aloitti tällaisella musiikkiluokalla Lahdessa. Opetus perustui Zoltan Kodály'n metodiin. Erityisiä muistoja tältä ajalta Nurkkalalla ovat Säveltapailu 1 -kurssin suorittaminen sekä oopperakuorossa laulaminen. Musiikkiluokalla Nurkkala opiskeli oppikoulun loppuun saakka. (Haastattelu 2022.)

Nurkkala haki opiskelemaan kirkkomusiikkia Sibelius-Akatemiaan jo 17-vuotiaana. Hän ei omien sanojensa mukaan ollut erityisen kiinnostunut musiikista ammattina, mutta päätyi kuitenkin alalle (Kärnä 2015, 6). Nurkkala valmistui Sibelius-Akatemiasta kanttori-urkuriksi vuonna 1980. Kirkkomusiikin opintojen jälkeen Nurkkala työskenteli hetken pianonsoitonopettajana Alajärvellä. Vuonna 1981 hän sai viran Oulusta Oulujoen seurakunnasta, jossa hän ehti työskennellä yhtäjaksoisesti yli neljänkymmenen vuoden ajan. Nurkkala jäi eläkkeelle virastaan helmikuussa 2023. (Haastattelu 2022) Hänelle on myönnetty arvonimet director cantus vuonna 2008 ja director musices vuonna 2018 (Aho 2008; Karhu 2018).

Kanttorina Nurkkalalla oli johdettavanaan kirkkokuoro, jonka toiminnan hän kuitenkin lopetti 1990-luvun puolivälissä. Kirkkokuoron tilalle hän perusti vahvistetun kvartetin, josta pian muodostui Gaudiate-kuoro. Tämä kuoro esiintyi aluksi nimellä Oulujoen seurakunnan kamarikuoro. Gaudiate on nykyään parinkymmenen laulajan vahvuinen kuoro, jolla on ollut merkittävä rooli Nurkkalan sävellystyön kannalta. Kuoro on kantaesittänyt lukuisia hänen teoksiaan, ja kuorolla Nurkkala on voinut testata omia sävellyksiään. (Haastattelu 2022.)

Virkatyönsä ohella Lauri Nurkkala opetti liturgista soittoa ja urkuimprovisointia kirkkomusiikin opiskelijoille Oulun konservatoriossa ja myöhemmin Oulun ammattikorkeakoulussa. Hänet muistetaan tiukkana ja vaativana opettajana, joka piti suuressa arvossa luovuutta ja omanlaisen improvisointityylin löytämistä.

2.2 Säveltäjä Lauri Nurkkala

Lauri Nurkkala on omien sanojensa mukaan pääasiassa itseoppinut säveltäjänä. Hän ei ole saanut opetusta säveltämisessä, mutta Sibelius-Akatemiassa hän opiskeli sävellystyötä tukevia aineita, kuten improvisointia ja musiikinteoriaa. (Haastattelu 2022.)

Nurkkala mainitsi kuunnelleensa lapsesta saakka paljon erilaista klassista musiikkia. Hänen musiikin tuntemuksensa onkin laaja. Nurkkala mainitsi haastattelussa seuraavat merkittäviksi kokemansa säveltäjät ja sävellykset: J. S. Bach, Debussy, Dvorák (sinfoniat), Grieg, Liszt, Ravel, Tšaikovski (Joutsenlampi, Romeo ja Julia, orkesterialkusoitto 1812). Suomalaisista säveltäjistä Nurkkala nosti esiin Sibeliuksen (erityisesti yksinlaulut), Kuulan, Klamin ja Paciuksen (Kaarle-kuninkaan metsästys). (Haastattelu 2022.) Luetelman perusteella Nurkkalan musiikkimaku näyttää painottuvan romantiikan ajan musiikkiin.

Säveltämisen Nurkkala kertoo aloittaneensa 1980-luvun lopulla. Suurin osa Nurkkalan laajasta tuotannosta on kuoromusiikkia. Omien sanojensa mukaan hänen tuotantonsa käsittää ainakin parisataa sävellystä ja sovitusta. Näitä ei ole vielä luetteloitu. Lähes koko tuotantonsa Nurkkala kertoo syntyneen tilauksesta tai pyynnöstä. Sysäyksen musiikin tekemiseen antoi kanttori, kuoronjohtaja Tauno Satomaa. Nurkkalan ensimmäinen tilattu ja esitetty teos oli Satomaan pyynnöstä tehty sovitus Helsingin rauhanyhdistyksen juhlaan. Teoksen kokivat onnistuneeksi sekä säveltäjä että yleisö. Tämän jälkeen Nurkkalan ja Satomaan yhteistyö jatkui tiiviinä. Satomaa johti pitkään Candomino-kuoroa, jolle Nurkkala teki paljon sovituksia esimerkiksi joululauluista. Pohjois-Pohjanmaan kanttori-urkuriyhdistyksen kuoro on myös ollut merkittävä Nurkkalan teosten tilaaja ja esittäjä. Sitä kautta Nurkkalan teokset ovat päässeet laajempaan levitykseen seurakunnissa ja kuorojen ohjelmistoissa. (Haastattelu 2022.)

Lauri Nurkkalalle läheisintä kanttorin työssä on ollut kuorojen johtaminen, jumalanpalvelukset ja improvisointi (Haastattelu 2022). Miksi Lauri Nurkkalasta tuli myös säveltäjä? Osmo Tapio Räihälä (2021, 33) toteaa kirjassaan *Miksi nykymusiikki on niin vaikeaa*: ”Ihmisellä on luontainen tarve tehdä musiikkia. Yksi ihmisyyden kriteeri on tarve ja halu tehdä musiikkia omaksi ja muiden huviksi.” Nurkkala pitää säveltämistä vain työnä muiden joukossa. Sävellysprosessi on perinteinen: hän tarvitsee nuottipaperia, kynän ja pianon. Sitten hän istuu alas ja alkaa kokeilla ja hahmotella ideoitaan sävellyksen muotoon: ”Mutta sitten nimenomaan kokeilujen ja improvisaation kautta se tulee, että toi on se juttu, tota kannattaa jatkaa tosta.” (Haastattelu 2022.) Räihälä (2021, 28) toteaa kirjassaan soittamisesta: ”Kuulostaa mystiseltä, mutta ei totta puhuen ole sen kummempi asia kuin minkä tahansa monimutkaisen tehtävän perinpohjainen opettelu.” Räihälä (2021,

49) toteaa edelleen: ”Taidetta ja sen tekemistä on kautta aikojen mystifioitu. [...] Taiteen tekemisessä ei ole mitään mystistä, mutta on myönnettävä, että se, kenestä tulee taiteilija, on täysi mysteeri.”

Edellä kuvatun työskentelyn tuloksena syntyneen teoksen Nurkkala kirjoittaa lopuksi tietokoneella puhtaaksi. Valmis teksti helpottaa yleensä sävellystyön aloittamista. Nurkkalan sävellykset syntyvät usein nopeasti: tuorein sävellys, säkeistömuotoinen laulu *Pohjolan aura* (2022) syntyi hänen mukaansa yhdessä iltapäivässä. Kahdelle sekakuorolle sävelletty *Vitae est mare* (2011) puolestaan vei Nurkkalalta yhden viikon. (Haastattelu 2022.)

Lauri Nurkkala kuvailee sanomalehti *Kalevan* haastattelussa: ”Olen vain pyrkinyt saaman jokaiseen sovitukseseen ja sävellykseen jonkin uuden näkökulman esimerkiksi harmoniaan. Tyyliäni voi vapaasti kutsua perinteiseksi.” (Aho 2018.) Kommentti on huomionarvoinen, sillä itse en koe Nurkkalan musiikkia perinteiseksi. Vaikka säveltäjä on kokenut sävellyksensä jollain tietyllä tavalla, toisilla on oikeus kokea se omalla tavallaan, vaikka se poikkeaisikin säveltäjän kokemuksesta. Räihälä (2021, 51) toteaa: ”Kokemus on subjektiivinen, joten jokainen kokemus on oikea.” Nurkkala pohtii:

Nää on kaikki sellaisia leijuvia asioita, niitä ei pysty hirveästi nimeämään... Sen takia musta on hirmu hankala alkaa selittämään omia juttuja, että tässä mä tarkoitan tätä ja tässä tätä. Yleensä musiikissa on se, että sen minkä kuulija kokee, se on juuri se oikea. Sen voi kokea niin monella tavalla. Tämmönen abstrakti juttu koko homma. (Haastattelu 2022.)

Sävellysten syntymistä Nurkkala kuvailee ”henkimaailman hommiksi” (Haastattelu 2022). Ti-lausteosten suuri määrä kertoo siitä, että hän on onnistunut tekemään käyttökelpoista musiikkia. Nurkkalan puoleen on käännytty, kun on haluttu uutta musiikkia tai uusi näkökulma johonkin vanhaan ja tuttuun lauluun.

Kun kysyin, onko Nurkkalan sävellystyylinsä muuttunut, vastaus oli hapuileva:

Mä en pysty sitä itse hirveesti sanomaan. Koska jos se [tyyli] on muuttunut, ei se hirveesti oo muuttunut. En sanois niin vahvasti, että mun tyyli ei olis muuttunut, mutta en mä pysty verbalisoimaan sitä, miten se on muuttunut. (Haastattelu 2022.)

Nurkkala siis tiedostaa sävellystyylinsä muuttuneen vuosien varrella, mutta hän ei osaa sanoittaa, millä tavalla.

Haastattelussa ja muissa kohtaamisissani Nurkkalan kanssa on käynyt ilmi, että monissa hänen sävellyksissään on jonkinlainen taustatarina. Sävellyksestä voi huomata vaikkapa sen, millaista

musiikkia Nurkkalan johtama kuoro on juuri sillä hetkellä laulanut, tai millaista tyyliä hän on halunnut sävellykseensä kokeilla. Esimerkiksi sävellys *Kyrie eleison* sijoittuu aikaan, jolloin Nurkkalan johtama kuoro harjoitteli Mendelssohnia. Nurkkala toteaa sävellyksen olevan kokeilu säveltää mahdollisimman romanttiseen tyyliin. Eräs Nurkkalan harvoista urkusävellyksistä, *Koraalifantasia*, on sävelletty tunteellisessa, jopa mielenosoituksellisessa mielentilassa. (Haastattelu 2022.)

Iän ja kokemuksen karttuessa sävellysprosessi on nopeutunut ja helpottunut. Nurkkala toteaa haastattelussani: ”Näin vanhemmiten mä oon nopeampi tekemään [sävellyksiä].” Hän kertoo aiemmin jumiutuneensa pitkiksi ajoiksi kohtiin, jotka eivät toimineet. Nykyään hän ratkaisee sellaisen kohdan jollain tavalla ja palaa asiaan tarvittaessa myöhemmin. Tärkeimmiksi asioiksi sävellyksissään Nurkkala mainitsee harmoniat: ”Se pitää soida just tietyllä tavalla”. (Haastattelu 2022.) Gaudiate-kuoronsa avulla hän on oppinut, miten kuoron saa soimaan parhaiten.

Nurkkalan musiikki herättää mielipiteitä. Kerroin Nurkkalalle haastatteluni aikana, että pidän hänen kuoromusiikkiaan perinteisestä tyylistä poikkeavana, enkä voi sanoa pitäväni kaikista hänen sävellyksistään. Nurkkalaa tämä ei haitannut: ”Mä otan jonkinlaisena positiivisena palautteena sen, että sä sanot, että ne poikkeaa perinteisestä. Siihen mä pyrinkin.” (Haastattelu 2022.) Tähän ottaa kantaa myös Rähälä (2021, 52): ”taiteen tehtävä on luoda ärsykeitä, jotka synnyttävät reaktioita katsojassa, kuulijassa, lukijassa, kokijassa -”. Tässä Nurkkala on onnistunut, ja juuri se tekee hänestä tutustumisen arvoisen säveltäjän.

3 TEOSANALYYSIT

Valitsin tähän työhön tutkittavaksi kolme erilaista Lauri Nurkkalan sävellystä tai sovitusta. Kaikki teokset ovat sekakuorolle ja hengellisiä. Yksi teos on virsisovitus, toinen vapaa sävellys hengelliseen tekstiin ja kolmas sävellyksen ja sovituksen yhdistelmä, kahteen virsisävelmään pohjautuva teos kahdelle sekakuorolle. Näistä teoksista vain ensimmäinen, *Vaiti kaikki palvokaamme*, on julkaistu (Nurkkala 2009).

Musiikkianalyysini tukena olen käyttänyt Jan LaRuen (1962) artikkelia *On Style Analysis*. LaRuen mukaan musiikista analysoitavat tyylilliset muuttujat ovat ääni (*sound*), muoto (*form*), harmonia (*harmony*), rytmi (*rhythm*) ja melodia (*melody*). Ensimmäisenä musiikkia kuunneltaessa ihminen kuulee äänen, joka on laaja ja abstrakti käsite. Ääni sisältyy myös kaikkiin muihin parametreihin eli muotoon, harmoniaan, rytmiin ja melodiaan. Kolme viimeksi mainittua muodostavat LaRuen mukaan musiikin rakenteen. Musiikin harmonian analysointi vaatii jo musiikin tunte-
musta. Melodia on listauksessa viimeisenä, koska se tarvitsee vähiten aktiivista analysointia. Ihmisen korva kiinnittää huomion melodiaan joka tapauksessa, ilman suurempaa keskittymistäkin. (LaRue 1962, 92.)

Harmonia ja melodia liittyvät kiinteästi toisiinsa. Näiden väliin LaRue sijoittaa rytmin analyysin. Rytmisillä elementeillä on musiikin elementeistä eniten variaation mahdollisuuksia. LaRuen mukaan musiikki on yhtä aikaa rationaalista ja emotionaalista. Siksi sitä voi analysoida, ja taas toisaalta ei voi. (LaRue 1962, 92–93.) Tämä on hyvä pitää mielessä. Musiikkia ei tule analysoida vain analysoimisen vuoksi. Musiikkianalyysin tulee palvella musiikin hahmottamista ja tutkimuksen kysymyksenasettelua. Tyylianalyyttisten luonnehdintojen lisäksi olen kirjannut tähän lukuun huomioita, jotka nousevat kokemuksestani kuorolaulajana.

3.1 *Vaiti kaikki palvokaamme*

Vaiti kaikki palvokaamme on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vuoden 1986 virsikirjan virsi 228. Lauri Nurkkala on sovittanut virren vuonna 2008. Tähän, kuten useisiin muihin Nurkkalan teoksiin, liittyy Pohjois-Pohjanmaan kanttori-urkuriyhdistys. Aktiivinen yhdistys järjestää kaksi kertaa vuodessa kokous- ja koulutuspäivän. Näihin päiviin liittyy olennaisesti kuoroharjoitus ja sävelhartaus. Kuoron taiteellinen johtaja valitaan yhdistyksen jäsenten keskuudesta aina pari-
vuodeksi kerrallaan. Myös Lauri Nurkkala on toiminut kuoron taiteellisena johtajana. Tämä virsisovitus on pyydetty yhdistyksen sävelhartausta varten. Sävelhartaudessa teoksen esitti alueen

kanttoreista koostuva kuoro. Ensiesitys oli vuonna 2008 Iin kirkossa. Ensireaktio tähän sovitukseen oli Nurkkalan mukaan epäileväinen. Sitä pidettiin liian vaikeana oppia tiukan aikataulun puitteissa: ”ei tästä mitään tuu”. (Haastattelu 2022.)

Nurkkalan mukaan sovitusta on vaikea pukea sanoiksi. Ehtoollisvirren sanat sisältävät mystiikkaa, jota Nurkkala on sovituksessaan pyrkinyt kuvailemaan. Esimerkiksi heti ensimmäisen säkeen sanaa ”palvokaamme” on vaikea kuvata sanoilla ja ymmärtää järjellä. Yhdeksi tehokeinoksi sävellyksessä Nurkkala mainitsee urkupisteen käytön (Haastattelu 2022). Tämä luo odottavan, mystisen tunnelman.

Virren ensisäkeet kuuluvat: ”Vaiti kaikki palvokaamme salaisuutta Kristuksen”. Vaiti, hiljaa, ääneti oleminen tarkoittaa tässä kenties sitä, että ehtoollinen on jotain mitä ei voi sanoin kuvata. Toisaalta se tarkoittaa myös sitä, että ehtoollispöytään astuessaan ihmisen tulee olla nöyrä ja antautua Kristuksen salaisuudelle. Virren sanoissakin on luultavasti yritetty kuvailla jotain, mitä ei kuitenkaan voida sanoilla kuvata.

Virsi perustuu ortodoksiseen Pyhän Jaakobin liturgiaan. Jaakobin liturgian kerubiveisu kuuluu näin (suom. Johannes Seppälä): ”Vaietkoon jokaisen ihmisen liha | ja seisköön pelolla ja vavistuksella | älköönkä mitään maallista itsestensä ajatelko, | sillä kuningasten Kuningas ja herrain Herra | tulee teurastettavaksi | ja annettavaksi uskovaisille ruoaksi. | Hänen edesssä käyvät enkelein joukot | kaiken hallituksen ja valtojen kanssa, | monisilmäiset kerubit ja kuusisiipiset serafit, | peittäen kasvonsa ja huutaen virttä: | Halleluja, halleluja, halleluja.” (Väinölä 2023a.)

Virsi on läpisävelletty. Cantus firmus on ensimmäisessä ja neljännessä säkeistössä tenorissa, toisessa ja kolmannessa säkeistössä sopraanossa. Sovituksen ensimmäinen ja neljäs säkeistö muistuttavat toisiaan. Toisessa ja kolmannessa säkeistössä on sama, hiukan perinteisempi satsi.

Jan LaRuen (1962, 92) mukaan tärkein analysoitava asia on ääni, koska ääni (*sound*) muodostaa ensimmäisen kuulokuvan. Yksi tärkeimmistä sointiväriin, myös äänenväriin (engl. *timbre*), muodostajista on instrumentti, jolle teos on sävelletty, ja miten kyseisen instrumentin soinnillisia ilmaisukeinoja on käytetty (LaRue 1962, 94). Virsi on sovitettu Nurkkalan tutuimmalle ja läheisimmälle instrumentille eli sekakuorolle. Tyypillisesti sekakuorolle sävelletään neliäänistä satsia, mutta tässä sovituksessa Nurkkala on jakanut kuoron poikkeuksellisesti kuuteen ääneen (sopraano 1 ja 2, altto 1 ja 2, tenori, basso), ks. nuottiesimerkki 1. Parhaiten teos toimii suurella kuorolla kaikuisassa akustiikassa, joka lisää entisestään teokselle tyypillistä mystisyyttä ja avoimuutta.

$\text{♩} = 50$

p

Soprano 1

1. Vai - ti, vai - - - -

p

Soprano 2

1. Vai - ti, vai - - - -

p

Alto 1

1. Vai - - - ti, - - - - vai - - - -

p

Alto 2

1. Vai - ti, vai - ti, vai - - - -

p

Tenor

p

Bass

Uu... (tai joku muu vokaali)

Nuottiesimerkki 1. Lauri Nurkkala: *Vaiti kaikki palvokaamme* (2008), tahdit 1–6. Nurkkala 2009.

Virsisovitus, ja samalla ensimmäinen säkeistö, alkaa basson pitkällä d-sävelellä, jonka voi laulaa u:lla tai jollain muulla vokaalilla, ks. nuottiesimerkki 1. Tämä sävel jatkuu urkupisteenä koko ensimmäisen säkeistön ajan. Se luo säkeistölle pohjan, mutta samalla tietyn avonaisuuden. Ensimmäisessä säkeistössä virsisävelmä on tenorissa, ks. nuottiesimerkki 2. Neliäänisellä naiskuorolla on säestävä, tunnelmoiva ja maalaileva tehtävä. Ensimmäinen säkeistö sisältää muistumia keskiaikaisesta musiikista, kuten basson borduna-ääni ja avoimet intervallit. Säkeistössä on avonainen, mystinen ja ajaton tunnelma.

11

lau - pi - as. Tai - vaan lei - pää lap - sil - len - - -
 lo - pu - ton. Voi - mal - lan - sa Kris - tus murs - - -

lau - pi - as. Lap - sil - len - - -
 lo - pu - ton. Kris - tus murs - - -

16

sa mur - taa Kaik - ki - val - ti - as.
 kaa val - lat yön ja tur - mi - on.

sa mur - taa Kaik - ki - val - ti - as.
 kaa val - lat yön ja tur - mi - on.

Nuottiesimerkki 3. Lauri Nurkkala: *Vaiti kaikki palvokaamme* (2008), tahtit 11–19. Nurkkala 2009.

Neljäs eli viimeinen säkeistö alkaa samalla tavalla kuin ensimmäinen säkeistö siitä kohdasta, kun tenorin cantus firmus lähtee liikkeelle. Sävellyksen alun muutaman tahdin mittainen maalaileva, tunnelmoiva jakso jää siten pois. Satsi on aluksi samanlaista kuin ensimmäisessä säkeistössä, mutta tunnelma muuttuu virren tekstin mukaisesti ensimmäisestä säkeistöstä poikkeavaksi. Virren teksti kuuluu: ”Kristukselle lakkaamatta huutavat he kiitostaan”. Naisäänet laulavat nyt yhteisellä rytmillä, ja kyseisen tekstin aikana on crescendo, joka johtaa naiskuoron toistamiin sanoihin Halleluja ja Amen. Näissä sanoissa on taas erilainen tunnelma, ei niinkään painokas ja voimakas, vaan ennemmin avoin ja hieman mystinen, kaipaava ja odottavakin. Sana Halleluja jää soimaan kirkkoon avonaisena, ikään kuin odottamaan taivaallista täyttymystä.

3.2 Gloria

Gloria uruille ja sekakuorolle (1997) on Suomen kanttori-urkuriiliton tilaama teos, jonka ensiesitys oli Helsingin Temppeliaukion kirkossa. Sen jälkeen teosta ei Nurkkalan mukaan ole esitetty. Alun perin teoksessa oli toinen teksti, jonka Nurkkala vaihtoi myöhemmin nykyiseen tekstiin (*Gloria in excelsis Deo*), joka mahdollistaa sävellyksen esittämisen kirkkovuoden eri ajankohtina. (Haastattelu 2022.) Tähän työhön valitsemistani sävellyksistä tämä on ainoa, jossa on säestys.

Koska teos on sävelletty ensisijaisesti jumalanpalveluskäyttöön, urkusäestys on ollut luonteva valinta.

LaRuen mukaan teoksen tyyliä tutkittaessa on kiinnitettävä huomiota instrumenttiryhdistelmiin. Soitinvalinta vaikuttaa sävellyksen sointiasuun. Lisäksi soitinyhdistelmistä voidaan tutkia instrumenttien roolia, eli onko esimerkiksi yksi säestäjä ja toinen solisti. (LaRue1962, 96.) Nurkkalan *Gloriassa* kuorolla ja uruilla on selkeästi vuoropuhelujaksoja (esimerkiksi vain urut tahdeissa 1–7, 31–42 sekä 57–59). Molemmilla on silloin itsenäinen, tasaveroinen rooli. Hetkittäin urut myös säestävät kuoroa. Aluksi, tahdeissa 1–2, urut esittelevät sävellyksen kantavan teeman, joka perustuu septimi- ja nooni-intervalleihin. Sitten kuoro laulaa säestyksettömän jakson tahdeissa 8–17. Tämän jälkeen, tahdeissa 18–30, seuraa urkusäestyksellinen jakso, jossa urut käytännössä kaksintavat kuoron osuuksia. Tämä ratkaisu on myös käytännöllinen: satsi ei ole helpoimmasta päästä, joten urkujen tehtävänä on tukea kuoroa. Tahdista 31 eteenpäin urut soittavat 12 tahdin mittaisen välisoiton, samankaltaisen kuin alussa, ja siitä eteenpäin (tahdista 43 tahtiin 50) säestävät kuoron rauhallisempaa osuutta. Tahdit 51–56 kuoron sävelten kaksintamisen sijaan urut soittavat itsenäistä synkooppisäestystä, jonka päälle kuoro laulaa nooni-intervalleihin perustuvaa kuviota. Kahdeksan tahdin loppuhuipeennus tahdeissa 57–64 alkaa urkujen osuudella, samankaltaisella kuin aiemmin. Tähän kuoro yhtyy omalla kuviollaan, nousevalla Glorialla, jonka muodostavat avosoinnut.

Sävellys *Gloria* perustuu Nurkkalan mukaan septimi- ja nooni-intervalleihin (Haastattelu 2022). Urkujen alkusoitto alkaa septimi-intervallilla c–h. Jalkiossa on urkupisteenä C. Urkujen äänen-voimakkuudeksi on Nurkkala merkinnyt forte fortissimo, kuten myös kuoron aloituksen. Kuoron laulama melodia nousee cis-sävelen kautta c:n nooniin, säveleen d. Nurkkala esittelee siis intervallit ja sävellyksen idean heti alussa. Vaikka teos on näennäisesti C-duurissa, heti kolmannessa tahdissa Nurkkala tuo esiin sävellajiin kuulumattoman viisisoinnun ja seuraavassa tahdissa toisen.

La Ruen (1962, 106) mukaan yksi melodian tehtävä on kannatella ja kuvailla tekstiä. Tässä sävellyksessä laajat intervallit näyttävät kuvaavan Gloria-sanana riemukkuutta ja ylistystä, huudahdusta Gloria, Kunnia!

Urkujen alkusoiton jälkeen seuraa kuoron a cappella -jakso, jossa kuoro laulaa *Gloria in excelsis Deo* (nuottiesimerkki 4). Sopraanot ja tenorit laulavat septimi-intervallin, altot ja bassot suuren sekunnin, ja näistä päädytään fis-pohjaiselle avosoinnulle, puhtaalle kvintille. Tätä kuviota toistetaan tihentyen kahden tahdin ajan, jonka jälkeen päädytään kvintti-intervallilta A-duurisointuun. Ollaan siis jo kaukana C-duurista, jossa tämä sävellys näennäisesti liikkuu. Tahdin mittaisen soinnun jälkeen kuoro jatkaa unisonossa, aloittaen septimi-intervallilla. Seuraa kaksi kertaa fraasi *in excelsis Deo*. Ensimmäinen kerta johtaa E-duuripohjaiselle soinnulle ja toinen kohti H-duuria.

ff Glo - ri - a,
Glo - ri - a,
ff Glo - ri - a,
Glo - ri - a,
f
Glo - ri - a, Glo - ri - a,
10 Glo - ri - a, Glo - ri - a, Glo - ri - a in ex - cel - sis De - o,
10 Glo - ri - a, Glo - ri - a,

Nuottiesimerkki 4. Lauri Nurkkala: *Gloria* (1997), tahdit 6–14.

Säestyksettömän jakson jälkeen urkusäestys tulee taas vähitellen mukaan. Urut tukevat kuorosat-sia, joka tässä jaksossa on kromaattinen. Kolmen tahdin mittaisen nousevan kuvion aloittaa alto. Sanoina on edelleen *Gloria in excelsis Deo*. Nouseva kuvio todennäköisesti kuvaa taivaisiin ko-hoavaa riemullista ylistystä. Fraasi *in excelsis, in excelsis Deo* toistuu tässä jaksossa kolme kertaa, kenties kolminaisuuden symbolina. Jakso noudattaa perinteistä draaman kaarta: keskellä on huip-pukohta, jota edeltää esittely ja kehittäminen ja seuraa rauhoittuminen ja jakson lopetus.

Urut aloittavat tahdistä 31 samalla kuviolla kuin alussakin (nuottiesimerkki 5). Mukaan tulee nyt kuudestoistaosia, mutta niiden jälkeen rytmi rauhoittuu. Nurkkala ei ole merkinnyt nuotteihin ur-kurille tarkkoja rekisteröintiohjeita, mutta vuoden 2022 sävellyskonsertissa hän kuitenkin antoi urkurille tarkkojakin ohjeita siitä, miltä hän halusi säestyksen kuulostavan. Urut eivät esimerkiksi saaneet soittaa hänen mielestään liian kovaa edes soolopaikoissa.

The image shows two systems of musical notation for piano. The first system, starting at measure 31, is marked *ff* and shows a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The melody consists of eighth and quarter notes, while the bass line features a steady eighth-note accompaniment. The second system, starting at measure 36, continues the melody and bass line, ending with a final chord in G major.

Nuottiesimerkki 5. Lauri Nurkkala: *Gloria* (1997), tahdit 31–39.

Glorian jälkeen seuraa *et in terra pax* eli maassa rauha (nuottiesimerkki 6). Tämä onkin sävellyksen rauhallisin vaihe. Äänet laulavat sanoja jäljitellen ja aloittavat eriaikaisesti. Altolla ja tenorilla on keskenään samanlainen rytmi, kuten myös sopraanolla ja bassolla keskenään. Urkusäestyksessä on urkupiste, jonka päälle kuoro laulaa kvarti- ja kvintti-intervalleissa. Tämä jakso päättyy sanoihin *hominibus bonae voluntatis* (ja ihmisillä hyvä tahto)(nuottiesimerkki 7). Kuoro ja urut liikkuvat nelisointujen kautta avoimeen, terssittömään fis-pohjaiseen sointuun. *Voluntatis*-sanan toistuessa kuoro siirtyy sävellajin mukaiseen a-molliseptimisointuun, joka on eräänlainen siirtymä takaisin C-duuriin tai ainakin c-sävelelle.

mf

et in ter - ra pax

et in ter-ra pax, et in ter-ra pax

et in ter-rä pax, et in ter-rä pax

et in ter - ra pax

mp

Nuottiesimerkki 6. Lauri Nurkkala: *Gloria* (1997), tahdit 43–44.

ho - mi - ni - bus,

45

ho - mi - ni - bus ho - mi - ni - bus bo - nae vo - lun - ta - tis,

45 ho - mi - ni - bus,

45

Nuottiesimerkki 7. Lauri Nurkkala: *Gloria* (1997), tahdit 45–48.

Tahdista 51 alkavaa teoksen huipentavaa jaksoa ja teoksen lopetusta edeltää fermaatti tahtiviivalla tahtien 50 ja 51 välissä. Fermaatin jälkeen alkaa sävellyksen viimeinen jakso, jossa palataan sanoihin *Gloria in excelsis Deo*. Kuoro laulaa samalla rytmillä kuin sävellyksen alussa, mutta tällä kertaa septimi-intervallin sijaan aloittaakin nooni-intervallilla. Urkusäestys soittaa rytmikästä, takovaa synkooppirytmää noonisoinnuilla. Tämä jakso kestää kuuden tahdin ajan, päättyen taas

terssittömään sointuun, tällä kertaa d-pohjaiseen. Loppuhuipennus alkaa uruilla tahdista 57 toistaen septimi-intervallia. Nyt koko kuvio on nostettu suurta sekuntia ylemmäs kuin teoksen alussa, c:stä d:hen. Urkusäestyksen päälle kuoro laulaa Gloriaa, rinnakkaisissa intervaleissa: basso-tenori puhdas kvintti, tenori-altto oktaavi, alto-sopraano puhdas kvartti. Toiseksi viimeisessä tahdissa kuoro laulaa hetken aikaa oktaaveissa, kunnes kappale päättyy lähes puhtaaseen Cis-duuri-sointuun, jossa lisävärinä on alton ais-sävel. Teoksen lopetus kokoa yhteen sävellyksen musiikilliset ideat, kuten septimi- ja nooni-intervallit.

Gloria on perinteistä kirkkomusiikkia siinä mielessä, että se on sävelletty messun pysyvään osaan Kunnia eli Gloria. Sävelkieli on kuitenkin tonaalisen musiikin perinteestä poikkeavaa, sillä duuri- ja mollikolmisointuja ei tässä teoksessa juuri ole. Niiden sijaan Nurkkala kirjoittaa kuorolle hyväksi toteamaansa satsia, kuten puhtaita intervaleja, avoimia sointuja ja lisäsäveliä. Hän myös kirjoittaa laulettavaksi melodiaa, joka ei ole helppoa sen sisältäessä septimi- ja noonihyppyjä. Hyvällä kuorolla, tukevalla urkusäestyksellä ja kaikuisassa akustiikassa tämä teos toimii parhaiten. Loppusointu on yllättävä, kuten luvussa 3.1. käsittelemässäni sävellyksessä *Vaiti kaikki palvokaamme*.

3.3 *Vita est mare*

Vita est mare on vuonna 2011 valmistunut sävellys kahdelle sekakuorolle. Teoksen pohjana on kaksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nykyisen virsikirjan virttä: virsi 482 *Elämä on meri* (säv. Ivar-Jaak Salumäe, san. Georg Kiviste, suom. Anna-Maija Raittila) ja virsi 594 *Käy aavaa merta purtemme* (säv. Heinrich Scheidemann, san. Zacharias Topelius, suom. Hilja Haahti, uud. Lauri Pohjanpää) (Virsi 1986). Teos on tyypillinen esimerkki Nurkkalan luovasta työstä siinä mielessä, että siinä liikutaan sovittamisen ja säveltämisen rajamailla. Tässä koraalipohjaisessa sävellyksessä kuoro 1 laulaa virttä 482 ja kuorolla 2 virttä 594. Välillä kuorot yhdistyvät ja laulavat yhdessä samaa virttä.

Sävellyksen tilaajana toimi aiemmin mainittu Pohjois-Pohjanmaan kanttoriyhdistyksen kuoro. Kuoron opintopäivä järjestettiin 2011 Hailuodon saarella Perämerellä, Oulun edustalla. Kuoron esitettäväksi Nurkkalalta tilattiin ”merellinen” teos. (Haastattelu 2022.)

Teoksessa on siis teemana meri. Lähtökohtana on toisaalta kaksi sävelkieleltään hyvin erilaista virttä. Virsi 594 on muodoltaan perinteinen luterilainen tasajakoinen koraali c-mollissa. Tauno Väinölä (2023b) kuvailee virttä seuraavasti: ”Virren sävelmä on 1600-luvulta. Sen on luonut

Hampurin P. Katariinan kirkon urkuri Heinrich Scheidemann (n. 1595–luult. 1663). Hän oli luonteeltaan iloinen ja ystävällinen, mikä näkyy hänen sävelmistäänkin”. Virren 482 sävelmä on taas kolmesataa vuotta uudempi. Se on virolaisen kirkkoherran Jaak Salumäen noin kaksikymmenvuotiaana säveltämä (Väinölä 2023c). Sävelmä on kolmijakoinen ja tonaalinen, mutta moduloi lähes joka säkeessä johonkin toiseen sävellajiin. Sävelmän rytmi sisältää laajemman valikoiman aika-arvoja, kuten kahdeksasosia ja pisteellisen neljäsosan, kuin virsi 594, joka kulkee neljäsosissa ja puolinuoteissa.

Nurkkalan sävellyksen nuottikuvaa silmäillessä voi jo tehdä huomioita: Virsien tekstit ovat vaikuttaneet säveltäjään ja sävellykseen, erityisesti rytmieihin ja melodisiin linjoihin. Teoksessa musiikki on kuin meri, joka välillä kiehuu ja raivoaa, mutta välillä tyyntyy.

Jan LaRue (1962, 94–95) nostaa esiin tekstin vaikutuksen (*text influence*) analysoitaessa musiikkiteoksen sointia, muotoa, harmoniaa, rytmia ja melodiaa. Kiinnostuksen kohteena on silloin esimerkiksi tekstin suhde sointiin, muotoon ja harmoniaan. Sävellyksessä *Vita est mare* keskeisiä sävellykseen vaikuttaneita asioita ovat virsien tekstit, meriaiheisuus sekä virsisävelmien erilaisuus ja niiden yhdistely.

Virsi 482 alkaa tarttuvalla rytmillä: ti-ti-taa-taa, joka on Nurkkalalla kantavana teemana läpi sävellyksen. Virsi on kolmijakoisessa tahtilajissa. Virren melodia on rakennettu taidokkaasti, se nousee perussäveleltä vähitellen ylöspäin. Nurkkala hyödyntää läpi sävellyksen virren melodisia ja rytmisiä aineksia. Tahdista 1 tahtiin 10 Nurkkala esittelee virren melodiaa ja ylöspäistä kulkua (nuottiesimerkki 8). Sitten seuraa jo fortissimo, kun ”meri kauhistaa” (tahdit 11–14). Tätä seuraa lyhyt neljän tahdin mittainen hetkellinen tyyntyminen (tahdit 15–18), joka purkautuu, kun meri ”kiehuu ja raivoaa” (tahdista 19 eteenpäin). Tämä kohta on kuorolle rytmisesti haastava. Meren raivoaminen toistuu monta kertaa (nuottiesimerkki 9). Tämä johtaa fortissimoon, jonka jälkeen meri taas tyyntyy. Tämän tyyntymisen merkinä on miesäänten urkupiste tersseissä ja naisäänien lähekkäiset sävelet, jotka kuvaavat ”vaahtopäitä” (tahdit 29–36). Tämän osuuden esittää kuoro 1.

Choir 1

E-lä-mä on me-ri,

E-lä-mä on me-ri,

E-lä-mä on me-ri,

1. E-lä-mä on me-ri,

Nuottiesimerkki 8. Lauri Nurkkala: *Vita est mare* (2011), tahdit 1–5.

kun se vaah-to-päi-nä

kie-huu, rai-voaa, kie-huu, rai-vo-aa,

22

rai-vo-aa, rai-vo-aa, rai-vo-aa,

rai-vo-aa, rai-vo-aa, rai-vo-aa,

Nuottiesimerkki 9. Lauri Nurkkala: *Vita est mare* (2011), tahdit 19–25.

Kuoron 2 tehtävä on seuraavaksi esitellä toinen koraali, virsi 594. Meri on tyyntynyt, ja kuoro 2 alkaa laulamaan tonaalisella soinnutuksella, tasaisella rytmillä tätä virttä tahdistä 36 eteenpäin. Ensimmäisen fraasin (tahdit 36–44) jälkeen kuoro 1 liittyy mukaan laulaen virttä 482, aloittaen unisonossa ”elämä on meri” (alkaen tahdistä 45). Kun kuoro 2 on laulanut virren kolmannen ja neljännen säkeen (yhteensä säkeitä on seitsemän), kuoro 1 alkaa laulaa aiemmin mainittua kuviota, jossa meri ”kiehuu, raivoaa” (tahdistä 54 eteenpäin).

36 *mf*

Choir 2

1. Käy aa - vaa mer - ta pur - tem - me ja mys - ky mei - dät
2. Suo, l - sä, et - tä suo - tui - san ja hy - vän mat - kan

mp

Nuottiesimerkki 10. Lauri Nurkkala: *Vita est mare* (2011), tahdit 36–42.

LaRuen mukaan tekstin ja harmonian suhde on välitön. Harmonian tutkiminen on muutakin kuin yksittäisten sointujen, sointukulkujen ja modulaatioiden tutkimista. Tärkeää on kiinnittää huomiota harmoniavaihdosten tiheyteen (*harmonic density*). (LaRue 1962, 102.) Tässä teoksessa lähdetään liikkeelle yksiaanisesta, yksinkertaisesta virsimelodiasta. Virren sävelmän alku esitellään eri korkeuksilta. Vähitellen äänten määrä lisääntyy. Kuviossa ”kiehuu, raivoaa”, joka esiintyy useammassa kohdassa teosta, niin rytmi kuin harmonia ovat intensiivisiä ja kuvailevia. Sitä seuraavan virren 594 harmonia on taas perinteinen ja yksinkertainen kontrastina aiemmalle. La Rue (1962, 102) toteaa tekstin ja harmonian suhteesta, että joskus musiikki kertoo enemmän tekstin tunnelmasta ja taustasta, kuin pelkästään täsmällisistä sanojen sisällöistä.

Teos on A-B-A-muotoinen, mutta B-osa huomattavasti muita osia lyhyempi. B-osa käsittää teoksen tahdit 82–97. Siinä kuorot yhdistyvät ja laulavat virren 482 kolmannen säkeistön. Soinnutus poikkeaa edeltävästä virren 594 soinnutuksesta, koska mausteena on nyt erilaisia nelisointuja, pidätyksiä, kromaattisia säveliä ja sointujen lisäsäveliä (nuottiesimerkki 11).

dolce mp

Mur-heen mus - ta laak - so sil-loin val - ke - nee.

choir 1,2:

86

As - ke - lei - ta ot - taa ar - ka roh - ke - nee. Kans - sa - si en pei - kää.

Nuottiesimerkki 11. Lauri Nurkkala: *Vita est mare* (2011), tahdit 82–92.

Teoksessa ei ole hyödynnetty kaikkia säkeistöjä molemmista virsistä, vaan Nurkkala on käyttänyt säkeistöjä valikoiden. Koko teos loppuu sanoihin ”siltoin valkenee”. Tämä on symbolinen valinta: Merellä matkaava näkee taivaanrannassa päämäärän, joka on kristillisessä uskossa taivas. Taivas näyttäytyy, tulee todeksi, ”valkenee” vasta perille päästessä. Loppusointu on teosten *Vaiti kaikki palvokaamme* ja *Gloria* tavoin puhtaasta kolmisoinnusta poikkeava. C-duurisointuun on nyt lisätty nooni ja seksti. Tämä jättää sävellyksen lopun ikään kuin auki. Kaikki ei ole vielä tässä, vaan edessä on jotain.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän työn tarkoituksena oli kartoittaa oululaisen Lauri Nurkkalan (s. 1958) näkemyksiä säveltämisestä ja tarkastella hänen sävellystyylinsä kolmen erilaisen teoksen avulla. Nurkkala on kanttori, joka työuransa aikana löysi kiinnostuksen säveltämiseen ja sovittamiseen. Muiden pyynnöstä hän alkoi tehdä sävellyksiä ja sovituksia, ja näiden teosten levitessä hänen työnsä saivat laajempaa huomiota ja poikivat uusia tilauksia. Virkatyössään hänellä on ollut johdettavanaan kuoro, jonka merkitys sävellystyölle on ollut suuri. Johtamansa kuoron avulla hän on voinut kokeilla teoksiaan ja oppinut paljon kuorolle säveltämisestä.

Sävellysprosessi on Nurkkalan mukaan vaikea kuvata sanoiksi. Hän on sitä mieltä, että jokaiseen sävellykseen tulee saada jokin uusi näkökulma. Hän ei odota, että hänen tyylinsä miellyttäisi kaikkia. Se, pitääkö joku sävellyksestä, ei Nurkkalan mielestä ole olennaista. Tärkeämpää on, että musiikki herättää tunteita.

Nurkkalan hengellisessä kuoromusiikissa pohjana on yleensä virsisävelmä, muu hengellinen laulu tai uskonnollinen teksti. Tekstit Nurkkala on yleensä saanut teoksen tilaajalta.

Tyypillisiä sävellysteknisiä ratkaisuja Nurkkalan kuoromusiikissa ovat kolmen esimerkkisävellyksen valossa saman kuvion toistaminen eri korkeuksilta, puhtaat intervallit, pidätykset, avosointu, lisäsävelet ja kolmisointuja suuremmat soinnut. On huomionarvoista, että kaikki kolme esimerkkiteosta päättyvät johonkin muuhun kuin puhtaaseen kolmisointuun. Nurkkala tuntee instrumenttinsa kuoron hyvin. Hänen käyttämänsä soinnut soivat hyvän kuoron laulamana hienosti. Tarkempi analyysi kuorolla parhaiten soivista ratkaisuista, kuten intervalleista ja sointuyhdistelmistä, vaatisi tutkijalta syvällisempää tietämystä ihmisäänestä ja sen virityksestä.

Miten tutkimustani voisi jatkaa? Nurkkalan elämäntyössä olisi aihetta syvempäänkin tutkimukseen. Hänen teoksiaan ei ole vielä luetteloitu, joten yksi käytännöllinen tapa jatkaa tätä työtä olisi muodostaa teosluettelo hänen sävellyksistään. Teokset voisi jaotella esimerkiksi aikajärjestykseen, hengellisiin ja maallisiin sävellyksiin tai kokoonpanojen mukaan. Läheskään kaikkia Nurkkalan sävellyksiä ei julkaistu. Siinä olisi myös tekemistä.

Nurkkalan sävellyksissä voisi olla myös ainesta taiteelliseen tutkimukseen. Kokemukseni pohjalta teokset ovat kuorolaulajalle haastavia laulettavia, ainakin ensinäkemältä. Yksi mahdollisuus olisi tutkia, mikä juuri näistä sävellyksistä tekee haastavia. Tässä voisi käyttää menetelmänä kuorolaulajien haastatteluita.

Nurkkala on merkittävä säveltäjä niin paikallisesti kuin myös suomalaisten kirkkomusiikin säveltäjien keskuudessa. Hänellä on ollut suuri vaikutus myös vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen musiikkielämään. Toivon, että työni tekee kunniaa Nurkkalan elämäntyölle ja lisää hänen tunnettavuuttaan myös muiden kirkkomuusikoiden keskuudessa.

LÄHTEET

A. Painamattomat lähteet

Haastattelu 2022. Lauri Nurkkalan haastattelu 22.12.2022.

Kärnä, Joonas 2015. *Lauri Nurkkala. Työ säveltäjänä ja sovittajana*. Kandidaatintutkielma. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

Nurkkala, Lauri 1997. *Gloria (SATB + urut)*

Nurkkala, Lauri 2011. *Vita est mare (vk 482/694) kahdelle sekakuorolle*

B. Painetut lähteet

Aho, Esko 2018. Oulujoen kanttori Lauri Nurkkala luovii musiikkitoiveiden kanssa – "Vihkiparien kanssa joudun silloin tällöin neuvottelemaan".

<<https://www.kaleva.fi/oulujoen-kanttori-lauri-nurkkala-luovii-musiikkito/1838141>> (luettu 5.10.2022)

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2022 [2000]. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. [S.l.]: Gaudeamus. [E-kirja]

Karhu, Emilia. Oulun hiippakunnan tuomiokapitulin päätöksiä. <<https://www.kotimaa.fi/artikkeli/oulu-hiippakunnan-tuomiokapitulin-paatoksia-41/>> (luettu 4.5.2023)

LaRue, Jan 1962. On Style Analysis. *Journal of Music Theory* VI: 91–107.

https://www.jstor-org.ezproxy.uniarts.fi/stable/843260?seq=2#metadata_info_tab_contents (luettu 22.10.2022)

Mettovaara, Jukka 2016. *Eri litterointityyppien käyttötarkoitukset*. <<https://spoken.fi/eri-litterointityyppien-kayttotarkoitukset>> (luettu 11.2.2023)

Nurkkala, Lauri 2009. *Vaiti kaikki palvokaamme*. Yhteiskustannus.

Räihälä, Osmo Tapio 2021. *Miksi Nykymusiikki on niin vaikeaa*. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Virsi- ja laulukirja 1986. *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsi- ja laulukirja*. Hyväksytty ylimääräisessä kirkolliskokouksessa 13. helmikuuta 1986. <<http://virsi- ja laulukirja.fi>> (luettu 8.5.2023)

Väinölä, Tauno 2023a. *Virren [228] tarina*. <<https://virsikirja.fi/virsi-228a-vaiti-kaikki-palvokaamme/>> (luettu 12.2.2023)

Väinölä, Tauno 2023b. <<https://virsikirja.fi/virsi-594-kay-aavaa-merta-purtemme/>> (luettu 12.2.2023)

Väinölä, Tauno 2023c. <<https://virsikirja.fi/virsi-482-elama-on-meri/>> (luettu 12.2.2023)

LIITE 1

Käsiohjelma: Lauri Nurkkalan sävellyskonsertti 6.11.2022

Lauri Nurkkalan sävellyskonsertti 6.11.2022 klo 18.00 Oulun tuomiokirkko

Gaudiate ja Cantio Laudis -kuorot, Leponiemen kapelli, Elias Niemelä urut ja piano, musiikinjohto Olli Heikkilä

OHJELMA

Laudate, sanat ps. 117

Kyrie

Gloria

Halleluja

Andante uruille

Luominen, sanat 1. Moos. 1-(2), Timo Kärkkäinen lausunta, Hannu Niskasaari soolo

Kolme Siionin laulua:

-Isä, suojaa tänään kodittomia, san. Inkeri Karvonen

-Armon tuuli kantaa, san. Inkeri Karvonen

-Vapahtaja, ystävämme, san. Mikko Kinnunen

Puheenvuoro, Timo Kärkkäinen

Laulusarja J. Goethen teksteihin, (kantaesitys)

-Armaan luona, suom. Uno Kailas

-Levoton veri, suom. V.A. Koskenniemi

-Hyvästijättö, suom. J.Hollo

Pohjolan aura, san. Mikko Kinnunen, soolot Briitta Jurmu ja Hannu Niskasaari

Komeetta, san. V. A. Koskenniemi

LIITE 2

Haastattelukysymyksiä

Tausta ja opinnot:

- Kerro lyhyesti taustastasi (henkilökuva)
- Minkälaista opetusta olet saanut säveltämiseen?
- Ketkä koet tärkeimmiksi opettajiksesi säveltämisessä, sovittamisessa, improvisoinnissa?
- Kerro säveltämisen alkutaipaleestasi.
- Miten sävellystaipaleesi pääsi kunnolla vauhtiin?

Kuorot ja kuoroille säveltäminen

- Miten koet, että sävellystyylisi on muuttunut vuosien aikana?
- Olet säveltänyt ja sovittanut pääasiassa kuorolle. Minkälaisia instrumentaaliteoksia olet tehnyt?
- Gaudiate-kuoro ja sen merkitys säveltämiseesi? Kuoron perustaminen?
- Nimeä joitain suosikkisäveltäjiäsi. Miksi?
- Oletko oppinut tässä vuosien aikana kuorolle säveltämisen periaatteista? Uskon, että olet.
- Mitä pidät itse tärkeimpinä teoksina?
- Kerro jostain sävellyksestä tai sovituksista, jota et pidä onnistuneena / joka jäi kokonaan tekemättä.
- Mikä sinun mielestäsi on tyypillistä omalle sävelkielellesi?

Sävellysstyyli

- Säveltäminen ja tekstien löytäminen. Mainitsit, että olet vaihtanut tekstejä joihinkin sävellyksiisi myöhemmin.
- Palaute ihmisiltä (seurakuntalaiset, kuorolaiset, kanttorikollegat, muut kirkon työntekijät)
- Palaute sieltä ja sen vaikutus

Kohdeteokset

- Kertoisitko tästä teoksesta?
- Millaiselle kokoonpanolle / ketä ajatellen olet tämän tehnyt? (Ammattilaiset, harrastelijat...)
- Teksti
- Sävellaji, (moodi), asteikot, soinnut, sointuyhdistelmät
- Rytmä, rytmiset kuviot, tahtilaji
- Muoto
- Onko tähän tehty jotain muutoksia ensiesityksen jälkeen?